

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 24.

V Ljubljani, 15. decembra 1886. l.

XXVI. leto.

Vabilo na naročbo za 1887. leto.

„Učiteljski Tovariš“ završuje z današnjim listom svoje **šestindvajseto leto**, in se pred vsem prav prisrčno zahvaljuje vsem svojim blagim prijateljem, naročnikom in vrlim sotrudnikom, ki so mu primogli, da je izvrševal svojo težavno pa prevažno nalogo.

„Učiteljski Tovariš“ bode se tudi v bodočem — v svojem sedemindvajsetem letu — kakor do zdaj z združeno pomočjo svojih blagih podpornikov še dalje trudil in vztrajno delal za blagor národnega šolstva in učiteljstva.

Vse mnogešteviline vrle slovenske učitelje in učiteljice in vse mile šolske prijatelje in domoljube uljudno vabimo in prosimo, da bi tudi prihodnje leto kakor do zdaj in še zvestejše tovarišili se s svojim „Tovarišem“ ter ga zdatno podpirali, da bi kolikor stareji, tudi toliko krepkeje izpolnoval svoje lepo, plemenito namero: da bi delal za vsestranski napredek domačega šolstva in učiteljstva. Nadejemo se, da našemu listu zvesti ostanejo vsi dozdanji naročniki in da mu pridobijo še mnogo novih naročnikov in sploh blagih podpornikov.

Najuljudneje tudi prosimo, da bi vsi p. n. g. g. naročniki, ki so za letošnje leto in tisti, ki so še od preteklih let dolžni naročnino, zdaj v novem letu poravnali svoj dolg pri založništvu. Vsak vé, da brez denarne podpore nikakoršno podjetje shajati ne more.

„Učiteljski Tovariš“ bode tudi v bodočem letu dvakrat na mesec izhajal, in stoji

za vse leto 3 gold. — za pol leta pa 1 gld. 50 kr.

Spise in dopise prosi in vzprejema uredništvo, naročnino pa založništvo.

Andrej Praprotnik,
urednik.

Rudolf Milic,
založnik.

Nujnost vzgoje.

Socijalne razmere današnjega časa so postale dnevno vprašanje. Po knjigah in po časnikih, v zborih in društvih, zasobno in javno se razpravlja o teh razmerah, a povsod se poudarja velika nevarnost, katera preti društvu življenju, ako se socijalno stanje človeštva ne postavi na trdnejše stališče. Vedno intenzivnejše se išče sredstvo, s katerim bi se ozdravile društvene razmere globokih ran. Pred vsem pa se izkuša najti vir tem nedostatom. Izmed mnogo činiteljev, ki imajo izboljšati društveno stanje, imenuje se v prvi vrsti — ljudska šola. Od nje se čedalje bolj zahteva, naj skrbi poleg pouka tudi za primerno vzgojo mladine, kajti dobro vzgojena mladina, bode tudi v poznejšem življenju visoko cenila državljsko svobodo ter jo neoskrunjeno ohranila sebi in vsemu človeštvu v prid. Da pa more ljudska šola rešiti to vzvišeno nalogo, velja naj sploh pravilo, da naj ne razvija samo znanosti in ročnosti, temveč naj meri na izobražbo vsega človeka, torej na telo, na umnost in na srce. To je prava vzgoja, ker je harmonična. V zdravem telesu biva zdrava duša; znanje in spoznavanje pa izvira iz krepkopoljnega izvajanja npravstvenih idej. Le harmonična vzgoja obvaruje človeka jednostranskega razvoja, ter ga stori sposobnega, da more težiti po pravem, lepem in dobrem.

Telo samo na sebi je vendar več ali manj prepuščeno vnanjim prirodnim vplivom; tudi razvoj umnosti zavisí čisto od prirodnih darov, a srce, to izhodišče in zatočišče človeških najplemenitejših činov, podvrženo je uprav sili vzgoje, in zeló se pregreše voditelji in gojitelji, ki ne negujejo otroških čuvstev z vsemi možnimi sredstvi. Zato smatramo kot najlepši cvet vse vzgoje npravstveno vzgojo, t. j. vzgojo k npravstvenemu hotenju; to hotenje je osnovano na spoznanji npravstvenih idej. Da je taka vzgoja silno potrebna, kaže nam že razmerje, v katerem se nahaja npravstveni človek k Bogu in k ljudem, oziroma k posameznemu občestvu kot k obitelji, šoli, državi, cerkvi in k ljudstvu. Pravo razmerje najdemo le pri npravstvenem človeku, ker le takov se more v pravem pomenu podvreči zapovedim božjim. A tudi vsako zadovoljivo vkupno in občno življenje človeško je osnovano na opazovanji npravstvenih zakonov.

Vrhu tega vidimo, da more le npravstveni človek trajno ohraniti zdravo telo in zdrav duh. Brez tega ni srečnega življenja. Greh ostrupi ali zamori telesni kakor tudi duševni organizem. Posledki nenpravstvenosti kažejo se še v poznih rodovih, vplivajo pa tudi na cele národe. O tem nam dovolj jasno priča zgodovina vseh vekov in vseh národov. V tem pogledu sta si pojedinec in národ vzajemno dajoča in jemljajoča činitelja, katerih fizične in moralčne sile se medsebojno podpirajo. Razpad držav sledil je vedno le pojemanju npravstvenosti národov, in le-to pojemanje je bilo tem težje zabranjevati, ker se je v národu polagoma poizgubila samosvest prave npravstvenosti. S propadanjem npravstvenosti propadala je tudi omika národov, kajti prave omike brez npravstvenosti si niti misliti ne moremo. Že vsakdanja izkušnja nam potrjuje to na stoterih vzgledih. Sama umnost in spretnost še ne stori človeka trajno uporabljivega. V to mu treba v vseh razmerah življenja npravstvene zanesljivosti, ki se kaže bodi si v podobi poštenosti, zvestobe in vestnosti, bodi si v podobi marljivosti in živega zanimanja za tuje veselje in za tujo žalost; pa tudi domovinska ljubezen in požrtvovalno naudušenje za najvišja in najblažja dobra človeštva priča o npravstveni omiki človekovi. Brez telesnega zdravja in brez umstvene omike bilo bi naše življenje zeló žalostno in razpostavljeno tujemu vplivu, a npravstveno dobro vzgojen človek postane še le trajno uporaben in srečen.

K tej npravstvenosti pripomoremo človeku s pametno vzgojo. V mladosti je človek najbolj sprejemljiv za dobre vtise. V tem času ga treba tako voditi, da mu bode npravstveno življenje v poznejši dobi postalo potreba, navada, in tedaj je že vse pridobljeno.

Slučajne napake ali ovire bode takov človek sam popravil ter neprestrašeno korakal po pravi poti. Sam svoje napake odstranjujoč deloval bode na omiki vsega národa, kajti vse globočje napake v življenji kakega národa ali kake države moremo bistveno razlagati z večjimi nedostatki v vzgoji mladine. Národ z dobrimi ali vzglednimi vzgojnimi napravami ne bode tožil o slabem npravstvenem stanji, če le vnanji vplivi ne bodo prepričali njegove vzgojujoče skrbí, kar se pa tako rado pripeti. Z dobro urejenim šolstvom povekšalo se bode upanje na boljšo prihodnjost. A ljudska šola človeka k boljši prihodnjosti in k tej npravstvenosti le pomaga; sama za-se še ne more popolnem rešiti vse vzgojne naloge. Svoje delo delí z obiteljo, cerkvijo, državo, z javnim življenjem, z zasebnimi in javnimi dobrodelnimi zavodi, z umetnostimi, z načinom národnih svečanosti in z mnogimi drugimi več ali manj individualnimi slučajnimi vplivi, kateri vkupno delujejo na vzgojenca. Vsi ti činitelji se morajo zavedati svojega pedagoškega poklica, ako hočemo, da se bode národ duševno okrepeal in da bode npravstveno napredoval.

Fr. Gabršek.

Odlomki iz vzgojeslovja.

Spisal **dr. Fr. Kos.**

(Dalje in konec.)

Domišljija.

Ako hočemo reproducirati množico otemnelih predstav kako dobe, zgodi se dostikrat, da izostanejo nekatere predstave, katere smo takrat imeli; namesto teh pa obnovimo marsikatero predstavo iz prejšnje ali pa poznejše dôbe. Posamezni deli skupnih predstav in pa vrst iz raznih dôb se med seboj pomešajo tako, da reprodukcijo ne moremo zvati povrnitev starih predstav kake dôbe, in nam se zdi, da smo z reproduciranjem raznovrstnih predstav iz raznih časov ustvarili nekaj popolnoma novega. Tù imamo tedaj opraviti z reprodukcijo, ki pa ni nepremenjena, kakor pri spominu, temuč premenjena. Zmožnost premenjene reprodukcije se zove **domišljija** ali fantazija.

Predstave se premenjujejo po odločevanji (abstrakciji), dodavanji (determinaciji) in sestavljanji (kombinaciji). Po tem takem razločujemo odločujočo, dodavajočo in sestavljajočo domišljijo.

Domišljija je odločujoča, ako odstrani od vkupne predstave nekatere posamezne dele, ali pa, ako prestavi predmete, kateri so provzročili dotične predstave, na drugi kraj ali pa v drugo dôbo. S pomočjo odločujoče domišljije si snujemo pojme. Od mnogih istovrstnih nazorov in predstav odloči fantazija vse to, kar se nahaja samo pri posameznih predmetih. Nazadnje ostane samo to, kar je vkupno vsem predmetom iste vrste. N. pr. Najprej imam pred seboj jednakokraki trikotnik, potem pravokotni trikotnik, nato pa enakostrani trikotnik. Vsem trem trikotnikom je vkupno, da so geometrijski liki, ki imajo po tri kote in po tri stranice.

Domišljija je dodavajoča, ako pridene kaki predstavi nekatere nove dele. N. pr. Ako si mislimo človeka s perutnicami. Národne pravljice poznajo orjake in orjaške deklice.

Domišljija je sestavljajoča, ako napravi iz delov raznih skupnih predstav novo predstavo. N. pr. Romanopisec zajemlje gradivo za svoj roman deloma iz lastnih izkušenj in dogodkov, deloma iz pripovedovanja drugih oseb, deloma pa iz knjig.

Domišljija ne more ustvariti (iz nič storiti) nikakoršne tvarine. Vse njeno delovanje obstoji v tem, da napravlja nove sestave iz gradiva, katero je nastalo iz raznih čutnih zaznavanj. Fantazija more porabiti le to, kar dobiva človek po svojih čutilih. Od rojstva

slepi človek ne more s svojo domišljijo napraviti iz barv nobenega utvora, ravno tako ne od rojstva gluhi iz glasov. Ustvarjati more fantazija le v formalnem (oblikovnem) oziru. Njena glavna lastnost je **izvirnost**, katera obstoji v tem, da napravlja iz obstoječega gradiva popolnoma nove sestave. Vsi napevi so sestavljeni iz nekaterih glasov, vse knjige iz raznovrstnih črk in vse slikarije iz raznih barv. Pri vsem tem, da je že toliko izvirnih napevov, literarnih izdelkov in slik, ustvari se še zmirom lahko na tem polji s pomočjo fantazije mnogo izvirnega.

Domišljija spremlja človeka od prve mladosti, ko pride k zavesti, pa do njegove smrti. Pri otroških igrah lahko opazujemo, da ima otrok palico za konja, kateremu je treba dati včasih krme, včasih ga pa more s šibo natepsti, da bi bolj tekel. Mala deklica pestuje punčičo ter se ž njo pogovarja, nekaj časa jo hvali, potem pa kara, kmalu jo oblači, kmalu zopet devlje spat. Otroška domišljija nareja iz mrtvih stvari živeče živali in ljudi. — Kako delujoča je domišljija na vse strani, razvidimo, ako pomislimo, da so sanje, pravljice, mitologija, uzori (ideali), skorej vsi umotvori, vesele in nevesele podobe o prihodnosti več ali manj utvori fantazije.

Domišljija je jako važna za duševni razvoj vsakega človeka. Podučevanje mladine bilo bi brezuspešno, ako bi učitelju ne pomagala živa domišljija njegovih učencev. Učitelj opiše tuje in oddaljene predmete samo z besedami, učenci pa si napravijo o njih s pomočjo svoje domišljije tako jasne predstave, kakor da bi imeli dotične predmete pred očmi. Tako dobiva šolska mladina jasne pojme o tujih deželah in tamošnjih ljudeh; s pomočjo domišljije predstavlja si pretekle dogodbe in temno prihodnost. Brez domišljije znali bi samo to, kar bi sami izkusili, ter bi ne razumeli tega, kar bi nam povedali drugi.

Domišljija ni pri vseh ljudeh v jednaki meri razvita. Vzgoja in pa vnanji vplivi, kakor podnebje, hrana, tovaršija itd. povzročujejo dostikrat, da postane domišljija živa, močna in ognjena, ali pa bolna, slaba in mlačna.

Med domišljijo in drugimi duševnimi močmi se mora nahajati pravo razmerje. Domišljija je lahko človeku škodljiva, posebno ako se odtegne oblasti pameti. Bolna ali pa razuzdana domišljija moti mirno mišljenje, vnema divje strasti, ki pahnejo človeka v pogubo, nesrečo mu riše večjo, kot je v resnici, ter ga sili v obupno brezdnost. Nasprotno pa nam pravomerno razvita domišljija lepša prihodnost s krasnimi slikami, daje nam upanje do boljših časov, vnema nas k delu, s katerim bi si olajšali bodoče življenje, kaže nam uzore, katere bi radi dosegli ter nas navdušuje za lepo, dobro in pravo.

Vzgojitelj naj torej skrbi, da se pravilno in redno razvije domišljija njegovega gojenca. Da se pa to doseže, prisvojiti si mora gojenec dovolj gradiva za domišljijino delovanje. Najbolje je, ako dobiva gradivo z neposrednim nazorom, to je, da ima pred seboj predmete, s katerimi se hoče seznaniti. Preiskuje naj jih vsestransko, loči od njih bistvene dele od slučajnih ter se vtisne v dušo o vsakem predmetu istinito predstavo in jasen pojem. — V prirodi nahajamo na tisoče raznih stvari, katere lahko neposredno opazujemo in pretresujemo.

Ko si je gojenec pridobil z neposrednim nazorom precejšnje število jasnih pojmov, začne naj vekšati svoje znanje tudi s pomočjo posrednega nazora. Ker mu namreč ni mogoče, da bi dobil sleherni predmet v svoje roke in v svojo bližino, mora si pomagati s podobami in modeli. Najprej naj se mu pokažejo podobe in modeli znanih predmetov, od teh naj se pa preide k podobam in modelom nezanih objektov. Ker so pa podobe in modeli le senca pravih predmetov ter nam kažejo le nekatere njih posebnosti, drugih pa ne, dostaviti mora to, kar manjka, domišljija ter si narejati predstave o pred-

metih, kakoršni so v resnici. — Delovanje domišljije se posebno vzbuja pri pogledu lepih slik in kipov. Zato je dobro, dajati mladini priložnost, da lahko opazuje take umetniške izdelke; treba jo je torej včasih peljati v muzeje, v galerije slik, na razstave itd. Vender se mora pri razkazovanju slik in kipov postopati previdno, ker ni vse za njo, kar se javno razpostavlja.

Ko si je gojenec nabral z neposrednim in posrednim nazorom precej velik zaklad predstav in pojmov, spoznal njih dele in znake ter zvedel, kako se smejo predstave vezati in kako ne, more se nazorni poduk polagoma nadomestiti z opisovanjem in pripovedovanjem. Tù se pokaže delovanje sestavljajoče domišljije v mnogo večji meri, kakor pri nazornem poduku. Opisovanje in pripovedovanje mora biti jasno, živo in razumljivo. Semtertje naj se učitelj poslužuje primer, s katerimi opozoruje učenca na jednake predstave, katere so mu užé znane.

Ravno tako, kakor s pripovedovanjem, vzbuja in razvija se domišljija tudi s čitanjem. Pri tem je treba paziti, da čita mladina primerne spise, h katerim se smejo prištevati pravljice, legende, basni, zgodbe svetega pisma, povesti itd. Vender je napačno, ako se mladini pripovedujejo ali pa čitati dajejo pravljice in pripovedke, v katerih se opisujejo grozni dogodki, strahovi, pošasti in zli duhovi. Varovati jo je treba pred takimi spisi, ki bi mogli dražiti njeno domišljijo in jo zapeljati k sanjarstvu. K takim spisom spadajo med drugim tudi marsikateri romani.

Knjiga Slovénka

v

XIX. veku.

Vže l. 1867 dne 19. dec. v IX seji nasvetuje književni odsek, naj si odbor pridobi poleg V. Vodnikovih tudi pesmi J. Vesela Koseskega, da jih na svetlo spravi Matica Slovenska; vso to reč pa naj s pesnikom samim vravná dr. J. Bleiweis. To se srečno pospeši, in 16. okt. 1868 je odbor dostojno poprosil pesnika, in ta mu pošlje polovico svojih spisov 7. jul. 1869 s pismom, v katerem pravi na pr.:

„Ne zamerite mi, slavniga društva prečastiti gospodje, de Vam tako pozdno odgovorim na pismo Vaše prijazno 16. okt. 1868. l. — Duh je sicer voljan, al meso sedemdesetletniga pesnika v Terstu je, žalibog! jako oslabelo. Telesnim slabostim pridružuje se v duhu plahota, pred tako častito gospodo stopiti s praznimi rokami. Tudi sedaj ne pošiljam mnogo, al „nekaj maliga vondar le“, obetam pa v prihodni čas še marsikaj Vam poslati, „ako Bog dá i sreča junačka“. Pred vsem mi dovolite, da se deržím starih oblik; rajši omolknem, nego se poprimem novih. „Vse naj tedaj ob starim ostane, tako kakor sim pisal“. — Morde bi boljše bilo, z izdavo perve pošiljatve čakati druge, kajti obe daste še le vidno knjigo, tode to prepušam častitimu društvu. Vprašali ste me, koliko nagrade zahtevam za svoje dela. De se izognem vsakimu takimu vprašanju, odgovarjam, de nič ne želim, še manj pa kaj zahtevam, ampak plačilo moje je, kar pové véliki pesnik z besedami:

„Ich singe, wie der Vogel singt,
Der in den Zweigen wohnt,
Das Lied, das aus der Kehle dringt,
Ist das, was mich belohnt.“

Kar bi rad imel, to sta dva ali 3 iztisi izišle knjige, zraven tega pa in to v prvi versti blagovoljnost drage Slovenije, katero vedno nespremenjeno ljubim ves čas svojiga življenja (Novic. 1869 str. 290).“

V pismu od 29. jul. l. 1869 pa med drugim piše takole:

„Bodi mi v prvi versti dovoljena priserčna zahvala za vse z listom častitim 18. jul. t. l. meni poslane knjige. Žalibog, de izreči ne morem tako dostojno, kakor bi se htelo, hvaležnosti, ki se v sercu mi snuje. Z besedo golo tega ne dosežem; taka dobrota terja znake vidljive. Nakloni mi tedaj prihodnost, kar ovira sedanjiga časa nezkoda. Pismu temu priložim doveršeno pravlico „Mazepa“. Dobila je v tretjem oddelku 12 novih osmerk, tedaj 96 stihov. S tem stopi za naprej ta pesem iz mojih misel. Bog daj, de vgori in živo slovensko zadene. — Sedaj mislim najprej „visoko pesem“ do konca speljati. V „Novicah“ sta natisnjena bila le dva odlomka. Po izvorni namembi jih tedaj ostane še šest enako dolzih pesniškemu otesavanju prepušenih. . . Potem še le nastopi poglobitno moje delo, o katerem se bode govorilo, kadar bo vdarila ura namenjena, ura ugodna. V obziru izdavanja mojih pisanj prepustim sleherno vsako presodbi častitiga društva. Samo oblike imajo stare biti, kakor so jih rabili serčno in živo spoštovani učitelji moji. . . . Naštevši pesmi, ki jih še pošlje Matici, sklepa pismo z besedami. . „To je vse, kar imam. V istini mala reč, trohica, bilčica, nič! O ti senčici se moja ošabnost gotovo ne bo napenjala. K temu bi se htelo bolji klaje — — mlade, cvetne, zelene detele“ (Novic. 1869 str. 290. Ltps. Slov. Mat. 1869. II. str. 22)!“ — Tako skromno je sodil Koseski o sebi in o svojih delih.

V Novice je isto leto posebej poslal: Rusko-Puškinovih Petero v slovenskim jeziku svobodno petih po Ivanu Koseskim: I. Ribič in zlata riba (str. 12); II. Kavkazki vjetnik; III. Mertva carevna in sedmero vitezov; IV. Bačkisarajski vodomet; V. Car Saltan in knez Gvidon (str. 176). — „Visoka Pesem“, kateri predmet je „Oče naš“ (str. 322 — 416), zložil Jovan Vesel — Koseski, na pr.: „Uvod. I. Oče naš. II. Ki v nebesih si. III. Posvečeno bodi tvoje ime. IV. Vlada tvoja pridi nam! V. Vlada tvoja zgodi se. VI. Daj nam dnes potrebno vse. VII. Odpusti krivde nam. VIII. Skusbi ne prepušaj nas! IX. Hudiga odreši nas. X. Tvoje vse na vekomaj. Izid.“

Matice Slovenske V. občni zbor 2. sept. l. 1869 izvoli si poleg Dr. L. Riegerja in Dr. Fr. Račkega za častnega uda tudi Jovana Vesela Koseskega. — „Živo čutim, pravi slavní pesnik v pismu 20. sept., de ima to le v dobroti Vaši korenine, nikakor pa v mojih zaslugah. Bog daj, de bi prihodna doba jasno pričala, de nisim bil clo do zadne trohice nevreden tega vverstenja. Ravno tistiga časa, ko ste Vi, prečastiti gospodje, se moje malenkosti spomniti blagovolili, sim jez — molil za Vas in za nas, ne brez truda in znoja na čelu. Kaj in kako sim molil, to Vam skaže listu temu priloženo delce, Visoka pesem je imenovana. . . . Ta moja visoka pesem nima nikake zveze z drugimi tako imenovanimi pesmami. Podlaga ji je Gospodova molitev „Oče naš“. . . . Ni tako lepa, ni tako gladka, kakor sim jo namerjal in želel. Pa tega predmet ni kriv, ampak le slaba moja glava in perhla roka pevca šibkiga. Kar je zernja v njej, to je božji dar; prah, pleva in druge minljive pevske pritikline so pa moj dodatek. Želim, de bi čitateljem toliko vgorila, kolikor je pevcu truda prizadjala, potem bo vse prav in dobro itd. (Novic. 1869 str. 431. Ltps. Slov. Mat. 1870 str. 2).“ — V XVI. skupščini 23. dec. 1869 sklene Matice Slov. odbor, da se tiskajo „Pesmi J. Vesela Koseskega“ v 2000 delih. — Konec julija 1870 pošlje drugo polovico svojih pesniških del z naslednjim pismom (Ltps. 1870 str. 13):

„Slavno društvo, visokočastiti gospodje! Dragocenemu listu Vašemu od 26. aprila 1870 odgovorim žalibog nekoliko prepozno sledeče kratke opombe: S praznima rokama stopiti pred slavno, po zaslugi visoko čislano društvo nisim hotel; evo ti vzrok, da se je odgovor zakasnil. Nadjam se, de mi to, gledé na priložene dela, ne bode za zlo vzeto. Dela omenjene pak so: Uvodivna (pesem) je prva. Ta govori poveršno o tem,

kar ima slediti v knjigi. Potem nastopi 6 spevov Ilijade Homerove, ki so: I. III. V. XII. XIV in XIX. spev. Zadnji je bil v Novicah 1852. leta že natisnen. Nekoliko popravljen — mislim, de ne na škodo — se tu na novo prikaže, — Tretje delo je (pesem) doveršivna. S tó slovo dam in vzamem, ker dvomim, de bi še kaj prišlo. Glava moja je prestara in čez mero navadno trudna. — Četerto delo zadnič je: zbirka 22 glos razniga zadržaja in raznih razmer, šalive igračice, kar so glose skoro sploh. V njih sim tu in tam katero izustil, na koje bistvo in resnico ne prisežem. Kdor jih hoče brati ali čitati, temu jih Bog blagoslovi. Prazne niso, upam, de bodo misli prebujale, in ravno to je bila moja namera. Glavni uzrok mojimu trudu pa je bil Janežičev „cvetnik“ 1868. leta. — S tim delcem sem hotel djansko dokazati, de ni ravno vselej gotova resnica, kar kodkada mimogredé kak učen in zaslužen mož izreče, ker mu zná tudi spoderknuti, kakor nam drugim Evinim sirotam.

To je vse, kar imam za zdaj omeniti; ako mi pozneje ktera skoči v puhlo glavo, popadem jo za rep in Vaši presodbi postavim v izgled. Vaš sluga ponižni

Jovan Vesel — Koseski.“

Po željah mnogih udov pritrđi se v XVIII. skupščini odsekovemu predlogu, da se Koseskega delom pridene njegova podoba, dela sama pa se vštejejo za l. 1871 (Ltps. str. 2). Tako so zagledale beli dan:

g) Razne dela pesniške in igrokazne Jovana Vesela — Koseskiga, finančniga svetovavca. Na svetlo dala in založila Matica Slovenska. V Ljubljani 1870. vel. 8. str. 690. — 1. Uvodivna in pesmi vže prej razglašene; 2. Visoka pesem; 3. Rusko-Puškinovih petero; 4. Iliade spevi šesteri; 5. Mazepa; 6. Nekoliko Chamissovih; 7. Uhlandovih nekaj, Göthe, Manzoni, Körner; 8. Jugo-Evropski glosar ali slovenski glasnik z Doveršivno; 9. Mesinska Nevesta (str. 472 — 560); 10. Divica Orleanska (str. 561 — 690). — Knjiga ta, tiskana v 2000 delih, pošla je celó do zádjnega zvezka.

h) L. 1877 pokloni Matici „Nebeške komedije (Divina commedia) Dante Alighierija I. oddelek: Paklo, po originalu poslovenil Jovan Koseski. V skupščini XLI. se mu izreče zato iskrena zahvala, in dr. J. Bleiweis sprejame brez presojevanja kot vrednik v Letopis Matice Slovenske 1877 z lastnim predgovorom prevoda V spevov: I. II. III. IV. XXXIV; v Letopis 1878 str. 77 — 186 pa ves oddelek: Spevi I—XXXIV. „Slavni naš Koseski, pravi v opombi, se je lotil sila težavnega prevoda Dantejeve pesmi, ki se zove „Divina commedia“, katere I. del ima naslov „Paklo“. . . Izročil ga nam je velečenjeni pesnik z odločno željo, da tudi to delo njegovo v isti pisavi na svitlo pride, kakor so od veličastne njegove „Slovenije“ l. 1844 počenši izšle vse njegove poezije. Koseski hoče ostati Koseski itd.“ — L. 1878 pozdravi Matica Koseskega o 80. rojstnem godu s posebno čestitko, zložil Josip Cimperman, in nato jej pošlje svoj poslednji rokopis, ki se po dr. J. Bleiweisovem nasvetu priobči:

i) Raznim delom pesniškim in igrokaznim Jovana Vesela — Koseskiga dodatek. Na svitlo dala in založila Matica Slovenska. V Ljubljani 1879. 8. str. 65. Prevodi: Pristna ktera je? (Lessingov Natan). Gorska pesem, Planinski lovec, Perstan Polikratov, Kasandra, Hero in Leander, Diva tujka, Romar, Tekla glas iz groba, Zmage pir, Moč dane besede, Deklice tuga, Ideali, Vitez Togenburski, Nadoveska pogrebna, Ideal in življenje (Schiller); Skakon Haras (Körnerjeva). Rožna vaza, Vernitva križarja, Spoznanje, Nezábime (Paride Zajotti). Mahadö in Bajadera, Korinska nevesta, Mertvaški ples (Göthe).

L. 1880 je v občnem zboru 14. apr. predsednik dr. J. Bleiweis iskreno branil Koseskega, in l. 1881 dne 17. apr. Matico samo zoper prehudo javno kritiko. „Ko-

seskega z blatom ometavati je princip vseh, ki ne vedó, kolik entuzijazem so njegove pesmi vzbujale od l. 1844 počenši po vseh okrajnah slovenskih; zato je pravična bila kritika prof. Wiesthalerja v programu mariborske gimnazije. Matica tedaj le pieteto spolnuje do toliko slavljenega pesnika, če vse, kar je od njega prejela uže prejšnji čas, v natisu ohrani (Ltps. 1880 str. 348)". — Iz istega nagiba je naročil, da se k) v Letopisu 1881 ponatisnete „dve nemški pesni Koseskega“, poslani mu po Dav. Terstenjaku iz lista „Der Aufmerksame“ v Gradcu, in sicer „Die Tanne auf Rauhen-eck“, Romanze, 1820 št. 51, in l. 1821 št. 45 Ballade „Kurth von Roseck“ (cf. Novic. 1845 l. 35: Rožekarjev grad pri Moravčah na Kranjskem). — „Pesen ta nam kaže, da je Koseski uže nemški pesnik bil, predno je še mislil, da bode kedaj tudi slovenske skladal — nekaterim na žolč in togoto. . . Na vsak način se svetu mora naznaniti ona reliquija Koseskega“, piše dr. Bleiweis, in Jos. Cimperman pristavlja: „Nádejati se je, da ji vzprejmó Sloveni z istim veseljem, kakor je upal plemeniti naš voditelj itd. (Ltps. 1881 str. 202 — 208)". — V istem smislu pravijo o smrti J. Koseskega Novice (1884 l. 14):

„Naj čuje duh Bleiweisov, duh Koseskijev tudi še dalje in dalje nad našim narodom, da vsi oni, katerim je zaupana osoda našega naroda, navdušeni pa tudi složni nadaljujejo, kar sta složno in vspešno pričela Bleiweis in Koseski!“

„Ni ga pesnika in sploh slovstvenika pri nas, ki bi se bilo toliko pisalo o njem že za njegovega življenja dnij, kakor o Koseskem, in to v celó nasprotnem smislu; nekteri so ga imenovali prvega pesnika slovenskega, drugi pa so ga zopet devali na nič. Ali vse skrajnosti se sčasoma poravnajo, mnenja se sčistijo, in naposled pridejo pravi nazori na dan (Kres 1884 str. 224)". — Prvi je v pesmi čestital — n v Novicah 1844 l. 45: Gospodu Koseskitu pesniku Slovenje“. — Drugi je Malavašič po Novic. 1847 l. 5—9 v „Domorodnih listih“ imenoval oba naša pesnika prvaka — velikana, Prešerna pesnika ljubezni, Koseskiga pesnika resnosti in veličastnosti; tako tudi v „Pravem Slovencu“ l. 1849 itd. — Nekoliko gledé na ta pridevnika je Svitoslav v Zg. Danici 1851 l. 9 v čestitki „K o m u?“ zapel jo, da krilatec venec prvenstva podarí pevcu „Visoke Pesmi“ (Novic. 1850), in Gr. Rihar je pomenljiv napev zložil iskreni čestitki. — L. 1852 natisne dr. J. Bleiweis v Koledarčiku svojem prvo pesem Koseskega (dokaj spremenjeno), ktera se je po njem ponatisnila v Vodnikovem Spomeniku l. 1859, in poslednjo Prešernovo. — L. 1852 l. 57 zloži v Novic. „Mojstru pevcovi!“ sonet Rodoljubski; l. 1854 l. 50 po hudi bolezni „Ivanu Koseskimu za god in odhod v Abanske toplice Domovina njegova“ čestita, in (cf. Novic. 1855 l. 79. 103) 1856 l. 51 zapoje za god „Ivanu Koseskimu“ na sv. Kerstnika dan dr. L. Toman. — Jako pospešila se je Koseskega slava l. 1862, kedar je razpisal z nekterimi rodoljubi dr. Bleiweis častno darilo za najboljši napev pesmi: Kdo je mar? in se je od l. 1863 po veličastnih dveh napevih (Mašek i Ipavec) preslavljal tudi pesnik sam. — Nasprotna kritika se je izprožila po „Klasji z domačega polja“ l. 1866, kjer se je pisal ozir na našo mlado literaturo, a se je preziral mojster, ki je bil vrstnik Prešernov — Koseski (Novic. str. 151). — Kedar izide Mazepa l. 1868, oglási se Jos. Stritar v Slov. Glasniku o tem delu in o Koseskega poezijah sploh v „Kritičnih pismih“ (V); na to resnobno odgovorí v Novicah l. 16 Cigale in v Danici l. 19 Jeran, kar je ranjkega Janežiča pripravilo dotlej, da je ponatisnil „Noviški in Daničin glas“ o omenjenem pismu, sprejel še VI. Kritično pismo in kos Byronove pesmi v prevodu Stritarjevem, pa — ustavil izdavo Slov. Glasnika itd. (str. 236). — L. 1874 priobči v gimnazijskem izvéstju Mariborskem prof. Wiesthaler kritično estetično razpravo „Jovan Vesel Koseski i njegova ela“ nekoliko gledé na prenapete protivnike (str. 26) kažoč poleg pomanjkljivosti tudi

izvrstnosti poezije njegove. — Kedar se prikaže Koseskega „Paklo“ in naposled „Dodatek“, poprijemati so ga jeli v Narodu 1878 in 1880 (— b i Slavomil), v Zvonu l. 1879 S. Rutar, in l. 1881 Fr. Levstik itd. tako da je priklopela kritika do ogrozne trditve na pr.: „Brez okoliša je treba povedati: Koseski nij pesnik — nikoli pesnik bil nij. — Koseski ne piše slovanski, ne piše ni slovenski, v katerem jezici niti vrstice ne more naravno in prosto misliti. Njega jezik je kombinacija samoglavéga, v slovanstvu o vsem nevédnega pedanta itd. (Slov. Nar. XI. 26. 27)!“ — Proti raznim napadom branil ga je verno vsa leta Dr. J. Bleiweis ter je ono nepravredno početje srdit imenoval „literarni bašibožukizem itd!“ Z mladega se Koseski slovenščine dobro ni mogel naučiti, pozneje pa je živel skoro vedno v tujih, nemških in laških družbah, nikoli v sredi med narodom slovenskim; ni čudo, ako je naposled svojim mislim iskal besed največ po slovarjih! — „Noviška, Cigaletova in Wiesthallerjeva hvala, kakor Stritarjeva, Levstikova, Rutarjeva in Žvabova graja, posebno pa živi vzgledi večnolepih poezij drugih pesnikov slovenskih, dali so Slovencem priliko pravično soditi Koseskega: hvaliti na njem, kar je hvale, a grajati, kar je graje vrednega. In ako tudi dan danes Koseski ne stoji več na vrhunci slovenskega Parnasa, vendar slovenski narod na veke v svojem srci ohrani hvaležen spomin vsem mnogovrstnim in pravim zaslugam njegovim (Zvon 1884 str. 252).“

Človeštva blag izgled zasramovati,
Je vergla te v smeti posmeha slá.
Lepóti zmir smehún pravico krati,
Ne verje ne v svetnika, ne v Bogá;
Razrušiti zaklade sercu kani,
Preganja dim — in sveto véro rani.

Alj, kakor ti, priprostiga iz krila,
Selanka tud pobožna, kakor ti,
Mogočno da ti rôko pevska Vila,
Na svitli tron te v zvezde posadi,
Ovije te z blišečim žarki tečno,
In, serca plod, živela boš na večno.

Černiti scer je vaju svet, kar sije,
Podreti v prah visóko mu je mar;
Pa se ne boj! Še serc veliko bije,
Ki vnete so za svit in čisto stvar,
Zijavni terg življenje v kvantah gubi,
Blagejši duh podobe višji ljubi.

(Divica Orleanska.)

Iz šole za šolo.

Razzlogovanje.

(Sestavil **Fr. Jamšek.**)

(Konec.)

LI.

— Samoglasnika š in ž.

Narek 1. Škodljiva žival je miš, odprav'no jo iz hiš! To ti je peza! vem, da je moja koža rudeča od težkega koša. Uboga starica že malo živa, pa še vedno pridno šiva. Mož! koliko mi daste za ta nož? — Predenj sedeš, poglej na sedež! Ti presneti, objedni jež, kol'ko sadja pač poješ! Sestra je rekla, da žaba že regljá. Zapri vežo, da ujamem vešo. Za naju bo to prehuda teža; sva še teša. Vrzi nekaj kož v koš in nesi jih našemu usnjarju; ne pozabi na rovaš! Vrba se že muži; je že v muzgi! Včeraj sem se kratkočasil pri muziki; kako so godci godli! Nekateri še računijo na groše.

Narek 2. Tvoja pražnja obleka je prašna, izpraši predenj jo hraniš; pa ne praši mi v sobi! Kiša curi, pravi Hrvat, kadar gre dež. Kedaj me bodeš obiskal? Mesto zdravih domačih kvasev, rabijo vedno bolj drože od piva. Veš, kaj je Ormož? Kdo

rabi gož? Pešči hodijo peš. Lovci so šli na lov peš in jež. Pri železnicah se porabi največ železja. Češplje so priljubljen sad. Suščev prah gre sè zlatom na tehtnico. V Ameriki še zdaj kupčujejo sè sužniki, kakor pri nas z živino. Mlečna kaša je otročja paša. Kdor maže, njemu kaže. Laž ima kratke noge. Naš Pajdaš ne vzame poprej, — dokler mu ne daš. — (Vaš pes — menda tudi tako)?

LII.

Neločljiva **lj** (zlasti v rodilniku dvojine in množine).

(Učitelj napiše na šolsko desko, učenci prepisujejo v sešitke).

1. a) Samostalniki v edninskem, dvojinskem in množinskem imenovalniku: me - tulj, me - tu - lja, me - tu - lji; pri - ja - telj, pri - ja - te - lja, pri - ja - te - lji; če - bulj, če - bu - lja, če - bu - lji; kra - gulj, kra - gu - lja, kra - gu - lji; — kok - lja, kok - lji, kok - lje; dre - nu - lja, dre - nu - lji, dre - nu - lje; če - šu - lja, če - šu - lji, če - šu - lje; mrav - lja, mrav - lji, mrav - lje; de - te - lja, de - te - lji, de - te - lje; po - ste - lja, po - ste - lji, po - ste - lje; zem - lja, zem - lji, zem - lje; po - ve - lje, po - ve - lji, po - ve - lja.

b) V rodilniku dvojine in množine: me - tu - ljev, pri - ja - teljev, če - bu - ljev, kra - gu - ljev; — ko - kelj, dre - nulj, če - šulj, mra - velj, de - telj, po - stelj, ze - melj; — po - velj.

Narek 1. Marijno Celje je imenitna božja pot na Gorenjem Štajarskem. Pulj je znamenito primorsko mesto. Drava teče čez obširno Ptujsko polje. Drávina hči je Drávina, ki teče mimo Studenice in Makolj v njo. Mož, me ni volja vòla prodati, dajete mi premalo zanj. Na Slovenskem je več širnih polj. V pesmarici je pet pòl papirja. Rabelj je brez usmiljenja. Pri nas sadijo že tudi hmelj; njegovo cvetje je za pivo. Kokolj cvetè rudeče. Ogljar žgè (kuha) oglje iz raznega lesa. Kdo zna piskati na orgljice? Makovo seme je oljnato. V Savinski dolini je preprijazna Gora Oljska z lepo cerkvijo in s krasnim razgledom.

2. a) Samostalniki v edninskem, dvojinskem in množinskem imenovalniku: žulj, žu - lja, žu - lji; u - či - telj, u - či - te - lja, u - či - te - lji; kralj, kra - lja, kra - lji; molj, mo - lja, mo - lji; dvi - gulj, dvi - gu - lja, dvi - gulji; — zi - be - lja, zi - be - lji, zi - be - lje; krog - lja, krog - lji, krog - lje; že - lja, že - lji, že - lje; sab - lja, sab - lji, sab - lje; žem - lja, žem - lji, žem - lje; ši - ve - lja, ši - ve - lji, ši - ve - lje; — po - lje, po - lji, po - lja.

b) Isti samostalniki v rodilniku dvojine in množine: žu - ljev, u - či - te - ljev, kra - ljev, mo - ljev, dvi - gu - ljev; — zi - belj, kro - gelj, želj (željá), sa - belj, že - melj, ši - velj; — polj.

Narek 2. Starodavno Celje je v Savinski dolini. Savína je Sávina hči, s katero se združi pri Zidanem Mostu. V Dalmaciji rastejo oljke; iz njihovega ploda stiska se mirno in svetilno (laško) olje. Bratje, naše življenje je popotovanje. Molj tepe dragoletnika. Ako imaš zvestega prijatelja (verno prijateljico), ne pozabi nikdar nanj. Svatje so židane volje. Orgljavec orglja; orglje napravi orgljar. Po Slovenskem je že mnogo lepih hmeljnikov. Kolibri je manjši od kraljička. Poznaš kokalj in ljuliko? Kraljičina je kraljeva, cesaričina pa cesarjeva hči. Le eno veselje še čaka na mé.

LIII.

Neločljiva **nj** (zlasti v rodilniku dvojine in množine).

(Učitelj napiše na šolsko tablo, učenci pa prepisujejo).

1. a) Samostalniki v imenovalniku ednine, dvojine in množine: konj, ko - nja, ko - nji; stensj, ste - nja, ste - nji; — svi - nja, svi - nji, svi - nje; sre - nja, sre - nji, sre - nje; ka - nja, ka - nji, ka - nje; — de - ja - nje, de - ja - nji, de - ja - nja.

b) V dvojinskem in množinskem rodilniku: ko - njev (konj), ste - njev, — svinj, srenj, kanj; — de - janj.

Narek 1. Španija je kraljestvo. Španski (namesto: španijski) kralj Alfonzo je umrl l. 1885. Belgija je tudi kraljevina. Belgijski kralj (ne znabiti: belgski) kralj je

tast našega prestolo-naslednika. Sibirj je mesto na Erdeljskem, Senj pa ob Jadranskem morji. Črnogorci plačevali so Turkom danj, dokler jim ni napočil dan svobode. Svinjskega mesa ali svinjine ne smejo uživati bolniki; zakaj li ne? — Vojak, tukaj je več konj (konjev); izberi si jednega, da sedeš nanj (na njega). V Dalmaciji imajo mule in osle mesto konj, drobnino mesto govede, ter mehove mesto sodov. Kupite kaj pinj? — Pinj ne, pa dinj bi kupili. Sanje so prazne špranje. Ako se bliža huda ura, pogási ogenj na ognjišči! Ne spenjajte se po vodnjakovem oklepu, da ne pade kdo vanj (v njega). Poznaš panj s premakljivimi satniki?

2. a) Samostalniki v imenovalniku ednine, dvojine in množine: panj, pa-nja, panji; danj (tribut), da-nja, da-nji; — pi-nja, pi-nji, pi-nje; di-nja, di-nji, dinje; kuhi-nja, ku-hi-nji, ku-hi-nje; — zna-me-nje, zna-me-nji, zna-me-nja.

b) Isti samostalniki v dvojnem in množinskem rodu: pa-njev, da-njev; — pinj, dinj, ku-hinj; — zna-menj.

Narek 2. Tudi konjsko meso je užitno. Nekdaj je bil Kranj prestolno mesto na Kranjskem. Poznaš španjsko muho? — Židje in mohamedani zdržujejo se svinjskega mesa; zadnji tudi vina. Zmanjkalo nam je kruha; skoči k peku ponj! Ti li dopade moj voziček? Koliko mi daš zanj? Za ravnine je konj, za brda vol, za puščave je kamela. Otrni z otrnjalkom stenj! Kaki vonj razprostira se od cvetoče ajde! tù je paše za čebele; glej jih, kako pridno nosijo v svoj panj! Večina odločuje, ne manjšina.

LIV.

Spreminjanje soglasnikov: **g** v **ž**, tudi v **z**, **h** v **š**.

Kedaj bo kmet ovce strigel? Tudi jaz rad strižem volno. Strizi jo tudi ti! Bog je dal deset zapovedi; pravimo jim božje zapovedi. V trgu Ljubno imajo tržni dan. Med svati sta tudi drug in družica. Ne lagati, laž je greh. Ta nožič ni bil drag; oče so mi ga kupili na javni dražbi. Naš sosed je gluhi; pri topničarjih je oglušil. Sveti Jožef je lomil Jezusu kruh; on je bil njegov krušni oče. Cvet je suh; kaj bo, ako bo še en čas trajala suša! Letos je bil (ni bil) sušec suh. Smeš me sili, kadar vidim smešne opice. Koliko muh in mušic je že mrtvih pri nastavljeni mušnici (steklici)! Kdo ima uho, pa vender ne sliši? Hudomušnik jih ima za ušesi. Začetek modrosti je strah božji. Majhnih otrok ne strašiti! Kaj služi vrabcem za strašilo? Zajca je lahko splašiti, ker je plaha žival. „Podčrtajmo dotične besede!“

LV.

Spreminjanje soglasnikov: **k** v **č**, tudi v **c**, **c** v **č**.

Katero okó ne vidi? Oči so duši okna. Nad očesi ste obrvi. Roka drži za ročnik. Ročka je steklena. Hlače so na roče ali na pas. Otrok je v materinem naročju. Dobri otroci ubogajo na dobro besedo. Ranjenemu junaku hitijo junaci na pomoč. Pekar, peci večji kruh! Pečenka se peče v peči. Kaj še nikdo od sebe rekel ni? Pomisli, predenj kaj rečeš; tudi beseda človeka ubije. Reci, kar hočeš; resnica se preklicati ne da. Oj, ljubo solnce, oj, zlato solnčice! kako dolgo so te oblaki zakrivali! solnčnica se je zastonj po tebi ozirala! Roparska ptica lovi ptiče in ptičice. Kličem in kličem, pa ne dokličem nikogar. Resnica oči kolje. Bodimo resnični! Bolje je krivico trpeti, nego storiti. Pravica se rada skaže. Jeden krivičen krajecar požrè deset pravičnih. Rokovice dela rokovičar. Medico kuha medičar. Levíčar jé z levico. Konečno: „Podrižajmo dotične besede!“

LVI.

Spreminjanje soglasnikov: **s** v **š**, **z** v **ž**.

Triglav je visok, Dachstein je viši. Najlepše je nositi se po svojem stanu. Res okusna in prikladna je noša Kranjic. Kosci gredo za rano kosit. Košnja je težko delo. Ne sramuj se česa prositi, kajti ves svet stoji na prošnji. Koliko vaščanov šteje vas? Koliko tržanov broji trg? Koliko učencev šteje meščanska šola v mestu? Ne pasimo dolgega časa? Cvetje je bučelam paša. Kraševец ljubi svoj pusti Kras tako, kakor Poljanec svoje rodovitno polje. Na Nizozemskem je nizek svet. Prid' vrh planin nižave sin! Betlehem je blizu Jeruzalema. Tudi Turk je naš bližnji. Nekdaj klatili so se volkovi v bližini naših sel. Konečno: „Podčrtajmo dotične besede!“

LVII.

Spreminjanje soglasnikov: z v ž, sk in st v šč.

Po gladkih cestah je lahko voziti. Klanjci opovirajo vožnjo. O povodnji ne prevaža brodnik. Krava pri gobci molze (ne: doji). Dobra molža vrže denar. Mene mrzi pred onim človekom in moja mržnja je opravičena. Ne iskati jagod po nevarnih krajih! Kdor išče, pa najde. Po potu ne vriskati in kričati! vrišč in krik je znak divjakov. Ne treskati z vratmi! V visoka drevesa rado trešči. V spomladi piskajo otroci na piščali. V puščavi je pusto še bolj, kakor po ogrskih pustah. Poznaš katero zapuščeno siroto? ne zapustimo je mi! V sili sme vsakdo krstiti. Mi smo krščeni. Strn je (ni) gosta. Goščava duši goščo (gojzd). Breskina koščica je trda kot kost. Jetnik je prosil cesarja oproščjenja; oprostil ga je. Konečno: „Podrižajmo dotične besede!“

Opómnja: Vsako zadnjih štirih vaj lahko deliš v dva nareka, katerih prvega narekuješ letos, drugega k letu, ako bi ti tako bolje ugajalo.

LVIII.

(Učitelj napiše na šolsko desko, učenci prepisejo.)

(Predlogi: **h, k, o, s, (sè), v, z, ž** so besede, tedaj se ne smejo stikati z drugim i besedami. N. pr. Verujem **v** Boga Očeta.)

Narek 1. Hvala Bogu, prišel sem h kruhu! Dete sili k materi, kakor piške h koklji. Kdaj prideš zopet k meni? Dimnikar pride danes k nam, jutri k vam. Sosed je postavil k hiši hlev. Izgubljeni sin se je vrnil k očetu. Trgovčev Srečko je šel k vojakom. O novem letu drug drugemu srečo voščimo. O velikej noči imamo pirhe ali pisanke. O kresi se dan obesi. Ljudje govoré o meni, o tebi, o nas, o vas, o tem in unem. Zgodovina nam marsikaj pripoveduje o naših sprednikih, o starih Slovanih. Lovec gre s psom na lov. Ne si igrati sè samokresom ali s puško, tudi sè smodnikom ne! V mlinu se dvakrat pové. Pisar piše s peresom, slikar slika s čopičem, zemljemerec risa sè svinčnikom. Z Bogom začnimo vsako delo! S prstom kaže, z jezikom pa laže. Novi župan je moder mož; vse je zadovoljno ž njim. Konečno: „Podrižajte predloge z dotičnimi besedami vred!“

Narek 2. (Poprej napiše učitelj isto na šolsko desko s primerom: „Šel **v** nebesa.“ — učenci prepisejo.)

Kdo gre k mizi sit, od mize pa lačen? O božiči delamo jaslice. Ne delati potrate s kruhom! Čevljar si služi kruh s šilom, krojač sè šivanko, kovač s kladivom, tesar sè sekuro in krovec z desko. V vročih deželah ne poznajo snega ni ledú. Ste že slišali pripovedovati o vojski, o kugi, o lakoti, o železnih kobilicah? Ne hodi se kopat v globoko, ali v deročo vodo! V Bosni in v Hercogovini je dokaj Turkov; imejmo poterpljenje ž njimi! Ne kupuj mačka v vreči! Z malim se začnè, z velikim se neha. Konečno: „Podčrtajmo predloge z dotičnimi besedami vred!“

LIX.

Hvaležni otrok piše svoji materi za god:

Preljuba mati moja!

Prisrčno me veseli in ne morem se Vsemogočnemu zadosti zahvaliti, da Vas danes jaz, Vaš sin (Vaša hči) zdrave in trdne pozdravljam morem. Presrečni dan je praznik sv. I. (imé materno) za mene ter za vso našo rodbino, kajti danes je slavni god moje ljubeznjive metere, moje največje dobrotnice na zemlji.

Iz globočine srca želim, da bi Vi, predraga mati moja, še mnogokrat obhajali svoje godovanje ter Vam voščim: stanovitno zdravje, blagoslov Božji pri vsem Vašem početju.

Nikoli ne morem povrniti prevelikih dobrot, katere sem do zdaj od Vas prejemal, in pa mile materinske ljubezni, katero ste mi vsikdar tako obilno skazovali. Bog Vam naj vse to povrne! Vsak dan bodem molil s hvaležnim srcem za Vaš časni in večni blagor ter si prizadeval, da Vam bodem sè svojim napredovanjem v šoli in domá delal veselje.

Lepo Vas pozdravljam in Vam roko poljubujem, ter prosim, bodite še dalje mila mati svojemu

V v dan . . .

hvaležnemu sinu
I. I.

LX.

Narek. Florjanek Lenuh-ov in Boštjanek Potepuh-ov, dva popolu brata, navadila sta se brez dela pohajati. — Nekaj let pozneje zasačili so žendarmi pri nekej tatvini dva umazana postopača: Florjana Lenuh-a in Boštjana Potepuh-a. Naj nju pere leskova perača! Njune tetki: Katra Temnica in Kuna Pomivka, — in pa njuna strica: Izidor Čvrčuh in Luka Gladovnik hodili so k njima v ječo, kar pa jima ni bilo ušeč. — Jetnika sta ležala čestokrat zeló gladovna na smrdljivi slami. Še le čez leto in dan sta bila izpuščena iz temnice, to-da izogibal se nju je vsak poštenjak.

Da sta postala Florjanek in Boštjanek tako nesrečna človeka, in da sta poleg tega zapravila še svoje poštenje, kriva je le lenoba in potepanje že v njunih mladih letih. Prigovori pravijo:

1. Mlad berač, star brez hlač.
2. Lenoba je vseh grdob grdoba.
3. Stara navada je železna srajca.
4. Zgodaj začnè žgati, kar će kopriva postati.
5. Vsak je sam svoje sreče kovač.
6. Kamor se drevesce nagne, tja pade drevo.

LXI.

Narek. Vso človečanstvo po Evropi, Aziji, Afriki, Ameriki in Avstraliji deli se v petero plemen ali rodov; so 1. beli Kavkazi, 2. rumeni Mongoli, 3. črni Etiopi, 4. bakrorudeči Indijanci, 5. črno-rujavi Malajci. Kaki pa so Eskimovci in pa Hottentotje? — Kje je njih domovina? Iznajdbo stekla pripisuje se Feničanom. Najimenitnejše stave Egipčanov so piramide, obeliski in sfinge. Jako izobražen narod že pred Kristusovim rojstvom bili so slavni Grki ali Heleni. Solon, Likurg, Aristotelj, Sokrat, Diogen i. t. d. so bili grški modrijani. Vojskovalen narod bili so Rimljani. Cesarji Rimljanov so bili med drugimi: Avgust, Tiberij, Tit, Neron, Dioklecjan in Romul Avgustul, ki je bil na Slovenskem (v Ptuji) rojen. Kateri jezik govorili so Rimljani? Kje so mesta Jeruzalem? — Damask? — Atene? — Rim? — Ravena? — Solim? — Carigrad?

LXII.

Narek. Pri zasedanji Bosne in Hercegovine l. 1878. udeležili so se pod poveljništvom vojskovodij Filipoviča in Jovanoviča vojaki Štajerci, Kranjci, Korošci, Primorci, Tirolci, Avstrijanci pod in nad Anižo, Čehi, Poljaki, Rusini, Madjari, Hrvatje, Dalmatinci, Slovaki in Srbi. Sita in rešeta delajo Ribničanje, obuvalo izgotavljajo Tržičani, robce kvačkajo Idričani, slamnike pletejo Gorenjci, zlasti v Domžalah in vino pridelujejo Dolenjci. S čim se pečajo Notranjci? Mnogo jelovine spravijo podvzetni Gornogoranci po Savini, od Zidanega Mosta naprej po Savi in od Belgrada dalje po Dunavu med naše vzhodne sosedo, kateri tak planinski les zarad nenavadne čvrstote radi kupujejo in ga celó s cekini (zlatniki) plačujejo. — Kaj živi Borovljane? Kaj Haložane? — S čim se smejo ponašati Ljutomerčani? S čim Pohorjanci? — S čim Cirkničani? — S čim Goričani? Čegavih zapoved držali so se Atenčani? Čegavih Špartanci? Bodimo ponosni, da smo Avstrijanci!

Književstvo.

„Matica Slovenska“ je ravnokar razposlala knjige za l. 1886. Vsak ud jih vzprejme po troje, in sicer:

— „**Ljubljanski meščanje v minulih stoletjih**“. Kulturhistorične študije, zajete iz Ljubljanskega mestnega arhiva. Spisal Ivan Vrhovec, gimn. profesor. Tisk Blaznikovih naslednikov v Ljubljani 1886, 8, 283 str. Ta knjiga je od konca do kraja prav zelo zanimiva in bode tudi šolam dobro služila.

— „**Zabavna knjižnica**“. I. zvezek ima poljski pisano povest svetovno-znanega pripovedovalca Jos. Ignacija Kraševskega: „**Koča za vasjo**“, katero je poslovenil pokojni L. Gorenjec Podgoriški. V Ljubljani 1886, m. 8, 323 str. Tiskala „Katoliška Tiskarna“. Prav je, da „Matica“ skrbi tudi za zabavno knjižnico, kajti s tem se bode gotovo bolj prikupila tudi prostemu národu.

— „**Letopis Matice Slovenske**“. Uredil Fr. Levec. V Ljubljani 1886, 8, 302 str. Vsebina je mnogovrstna in ima skozi in skozi prav zanimivo in poučljivo berilo. Z vsemi temi tremi knjigami se je „Matica“ letos zelo prikupila svojim društvenikom.

„Družba sv. Mohora“ v Celovcu je letos dala vsakemu društveniku šestero knjig, namreč:

— 1. „**Življenje Marije in sv. Jožefa**“, V. snopič;

— 2. „**Šmarnice ali Romanje v nebeško kraljestvo v Marijinem mesecu**“;

— 3. „**Občna zgodovina**“, XI. snopič;

— 4. „**Slovenski Pravniki**“, IV. snopič;

— 5. „**Slovenske večernice**“, 40 zvezek;

— 6. „**Koledar za leto 1887**“. Veselo pripoznavamo, da ta prevažna družba s primernim berilom bolj in bolj ugaja národu in tudi posameznim stanovom.

— „**Mestnofarna cerkev sv. Jakoba v Ljubljani**“. O posvečevanji l. 1886. dobrotnikom v spomin spisala ondotna kaplana (A. Žlogar in A. Karlin). V Ljubljani 1886, 8, 38 str. Ta zanimiva knjižica natančno popisuje zgodovino farné cerkve sv. Jakoba, našteva velike zasluge g. župnika Rozmana za olupšavo cerkve, kaže, kaj se je letošnje leto lepega naredilo v tej cerkvi in kako se je praznovalo posvečevanje i. dr.

— „**Bukve božje v naravi**“. Spisal dr. Alban Stolz, podomačil P. Hrisogon Majar. O. S. F. V Mariboru, 1886, mala 8, 188 str. Marljivi in spretni g. prelagatelj je s tem delom pokazal, kako se iz tujega jezika prestavlja v slov. jezik z domačo besedo. Knjiga se vé, da je namenjena le bolj odraslim bralcem.

— „**Izidor, pobožni kmet**“. Bukvice ljubim kmetom na korist. Iz nemškega preložil L. Dolinar. Drugi popravljeni natis. V Ljubljani 1886, 1², 81 str. Cena 25 kr. Natisnili in založili J. Blaznikovi nasledniki. Ta lepa knjižica je užé sploh priljubljena; toliko bolj priporoča se tedaj drugi natis.

— „**Priče Božjega bitja**“ ali slučaji, ki niso slučaji. Po dr. Kellerju z dovoljenjem poslovenil J. B. I. zvezek. V Ljubljani 1886, 12, 76 str. Založil in prodaja Dragotin Hribar na Bregu,

št. 10. Namen te zanimive knjižice je, da bi zatirala brezbožnost in surovost ter blažila duha in srca. Namenjena je posebno moški mladini, kateri jo živo priporočamo. Knjižica stane 25 kr., po pošti 5 kr. več. Kdor jih vzame 12, dopošljejo se mu poštne proste.

— „**Pesmaričica po številkah**“ za nežno mladino. Sestavil Anton Foerster. **Tretji natis**. V J. R. Milic-evi tiskarni. Cena 15 kr., po pošti 5 kr. več. Vidi se, da se ta pesmaričica bolj in bolj udomačuje posebno tam, kjer učitelji učé peti po metodi s številkami. Priporočamo jo tedaj šolam in učiteljem!

— „**Die wohlhöbl. landesfürstl. Hauptstadt Laibach**.“ Nach archivalischen Quellen bearbeitet von J. Vrhovec, k. k. Gymnasial-Professor. Laibach 1886, 8, 212 S. Selbstverlag. Druck von J. Blaznik's Nachfolger. Ta prezanimiva knjiga kaže v najživejših barvah zgodovino našega glavnega mesta, katero je g. pisatelj z neumornim trudom nabral in sestavil po starih mestnih arhivih. To prevažno knjigo živo priporočamo vsem ljudskim učiteljem in učiteljskim knjižnicam na Kranjskem. Cena 1 gld.

D o p i s i.

S Krasa. Gospodu Mercini, učitelju na c. kr. vadnici v Gorici, odgovoril sem na njegovo privatno pismo tudi privatno, da je sè svojim sumničjem na krivi poti. A vender se je zatekel tudi v »Učit. Tov.«, kjer obnavlja svoje sumničenje. Čudim se, kako je mogel »Tov.« one vrste vsprejeti, ki mene, njegovega sotrudnika, žalijo!*)

Kar se tiče tega, da sem se moral iz prejšnje službe umakniti drugemu tovarišu, vé ves svet, da se mi je godila — krivica.

Gospod Mercina tudi dovtipno omenja pisateljskega mojega imena. Jaz pa mu povem, da se z ozirom na dosedanje svoje delovanje nikakor ne sramujem, še dalje beležiti se: **Gradimir**.

Iz Zagradca. Velecenjeni c. kr. okrajni šolski nadzornik gospod Ivan Lapajne je blagovolil tukajšnji šoli za uboge učence darovati čez 100 risank, številnic in nekatere prav potrebne in koristne knjižice za šolsko knjižnico. Za ta blagi dar se prav prisrčno zahvaljuje podpisani krajni šolski svèt in šolsko vodstvo.

Ig. Vrančič,
župnik in predsednik.

Ant. Vrančič,
učitelj.

Z Gorenjskega meseca decembra. Kakor je znano, imenovan je bil bivši okrajni glavar Radovljski g. Jos. Dralka vladnim svètnikom. Napominani gospod je v teku svojega desetletnega službovanja v najlepšem okraji vse Kranjske dežele pač dobro poznal krajevne razmere, vedel je tudi, kaj bi bilo dobro storiti v povzdigo ljudskega šolstva, ali, žali Bog, vsega ni mogel storiti in zato upamo, da nam njegov naslednik pomore pri našem težavnem delu. — Gosp. F. marquis Gocani, sedanji predsednik okr. šol. svétu Radovljskemu, zanima se jako živo za šolstvo svojega okraja; stoprav presenetila pa nas je njegova miloba in prijaznost, kajti baš te se dosedaj ljudskemu učitelju pri višjih gospodih ni bilo prav dostikrat nadejati.

»Post tot discrimina rerum« je Radovljski okraj zopet enkrat tako srečen, da ne trpi nauk po jednorazrednicah, vsled pomanjkanja učiteljskih močij, škode. Nesrečna smrt pobrala nam je kolego v Mošnjah, kjer od početka novega šolskega leta vsled tega ni bilo pouka. Stvar je zdaj tako razrešena, da pride v Mošnje učitelj g. J. Rozman z Dobrave, a na Dobravo gre učitelj g. K. Mally z Begunj. Služba v Begunjah je sedaj razpisana a do tja, da pride tje nova moč, suplira na ondotni šoli učitelj g. H. Podkrajšek iz Radovljice.

Česki učitelji se v novešem času jako zanimajo za nas slovenske učitelje in naše razmere ter želé na vsak način realizirati vzajemnost slovanskega učiteljstva. Pred nedavnim časom mi je pisal prijatelj — učitelj iz Prage — da bode list »Učiteljske Noviny« počéniši z novim letom v posebni prilogi svojim čitateljem prinašal dopise v raznih slovanskih narečjih, ter me naprosil, da se slovenski učitelji oglasé z dopisi v tej prilogi. Lepa misel to! In kdo jo je pomagal uresničiti? Oni slovanski mecen, kateri je tudi našim slovenskim učiteljskim društvom velik dobrotnik. G. Jan Lego deluje na to, da dobé naša društva česke knjige različne vsebine. On želí, da jih slovenski učitelji beró, da se učé českega jezika ter si tako pomnožé vir, iz katerega jim je zajemati različnih znanosti. — Se ve, da nam manjka tacega učitelja in vodnika kakor je baš g. Jan Lego, toda ustrašiti se vsled tega vender ne smemo nobenega truda! Mogoče nam že bližnja prihodnost pomaga iz te zadrege. — Dopisujemo pridno v prilogo, katero bode jel z novim letom izdajati pedagogijski list »Učiteljske Noviny« in uverjen sem, da bodo česki učitelji

*) Naj bode o tem zdaj zadnja beseda in zopet mir!

radi dopisovali našim listom, ako tudi mi priredimo take priloge. Vsi uredniki slovenskih šolskih listov, bodo gotovo radi pojasnjevali manj razumne besede. — Ta misel je po mojem mnenji vsega preudarka vredna. —j—

Iz Ljubljane. (Razpis častnih daril.) Da bi pospešila razvoj slovenske pripovedne književnosti, razpisuje »Matica Slovenska« po določilih Jurčič-Tomšičeve ustanove **300 gold.** častnega darila dvema povestima slovenskima, in to: a) **200 gold.** povesti, obsežajoči najmenj 10 tiskanih pól, in b) **100 gld.** povesti, obsežajoči najmenj 5 tiskanih pól. Snov obema povestima bódi zajeta iz zgodovine, ali sploh iz življenja národa slovenskega. Obe povesti morate biti pisani takó, da po obliki in vsebini svoji ustrežeta umetniškim zakonom pripovedne književnosti, ter poleg tega ugodita literarnim namenom »Matice Slovenske«. Pisatelj, kateremu se prisodi častno darilo iz novcev Jurčič-Tomšičeve ustanove, prejme vrhu tega za svojo povest še navadno pisateljsko nagrado, katero plačuje »Matica Slovenska« po §. 15. svojega opravnega reda po 25—40 gld. za tiskovno póló. Rokopisi naj se brez pisateljevega imena pošljajo odboru »Matice Slovenske« **do 1. oktobra 1887. leta.** Pisateljevo ime naj se pridene rokopisu v zapečatenem listu, na katerem je zapisano dotično gaslo. Večkrat se je poudarjalo, da »Matica Slovenska« podaja svojim članom premalo leposlovnega berila. S tem razpisom hoče Maticin odbor pokazati, da ga je resna briga, po vsi svoji moči pospešiti tudi razvoj leposlovne književnosti slovenske ter članom svojim podati v roko lepo zabavno knjigo. Zatorej se pa podpisani odbor tudi nadeje, da ga bodo pisatelji slovenski podpirali v njegovem trudu ter se častno odzvali njegovemu domoljubnemu pozivu.

V Ljubljani 3. novembra 1886.

Odbor „Matice Slovenske“.

— Šola v Marijanišči je dobila pravico javnosti.

— Odbora »Slovenskega učiteljskega« in »vdovskega društva« bodeta imela v četrtek 30. t. m. ob 2. pop. v pisarni I. mestne deške ljudske šole sejo, h kateri vse gg. odbornike uljudno vabiti

predsedništvu.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na enorazredni ljudski šoli v Begunjah na Gorenjskem s 450 gld. in 30 gld. opravilne doklade in s stanovanjem. Prošnje c. k. okrajnemu šolskemu svétu v Radovljici do 15. dec. t. l. — Na dvorazredni ljudski šoli v Črnem Vrhu druga uč. služba s 400 gld. in z zač. stanovanjem. Prošnje c. k. okrajnemu šolskemu svétu v Logatecu do 15. dec. t. l. — Na enorazredni ljudski šoli v Pečéh, služba učitelja in voditelja, s 450 gld. in s stanovanjem. Prošnje c. k. okrajnemu šolskemu svétu v Kameniku do 22. dec. t. l.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Učitelja g. Henrik Likar v Godoviču in g. Rudolf Piš v Šentvidu pri Ložu, vzajemno menjata za službi. — Potrjeni pripravniki so nastavljeni: g. Feliks Malensek, zač. v Zgornji Tuhinji, g. Fran Rus, pomožni učitelj na I. mestno deško ljudsko šolo v Ljubljani in g. Radoslav Knaflič v Šmarini pri Jelšah na Štaj. — Dné 22. nov. t. l. je v Ljubljani umrla gospdč. Flora Brus, bivša učiteljica v Račah na Štajerskem. R. I. P.

V J. R. Milic-evi tiskarni je ravnokar v **tretjem natisu** na svitlo prišla

Pesmaričica po številkah

za nežno mladino.

Sèstavil **Anton Foerster.**

Cena 15 kr., po pošti 5 kr. več.

Listnica upravníštva: Gosp. P. C. v P. 2 gold. 50 kr. prejeli, še 50 kr. na dolgu.

➡ Današnjemu listu je pridejano kazalo, naslov in zavitek. ➡